

Het Verzamelen van Waardepapieren

Het verzamelen van waardepapieren, oude effecten die in het economisch verkeer van vandaag geen waarde meer hebben, is als het ware spoorzoeken in de geschiedenis, waarbij elk stuk iets prijsgeeft van de sociaal-culturele en financieel-economische historie van een land, een bedrijfstak of de mate van globalisering. Oude effecten zijn toverlantaarn plaatjes van onze ontwikkeling en ze maken ons bewust van de kwetsbaarheid en de wisselvalligheid daarvan.

Verzamelaars ervan zijn dus eigenlijk archeologen die aan de hand van oude documenten een stukje van onze historie bloot leggen. Deze hobby van het verzamelen van deze stukken heet scripofilie, en alhoewel het geen ziekte is, kan aanraking ervan buitengemeen besmettelijk zijn. Het woord, eigenlijk „scripophilie”, is een samensmelting van het Griekse woord voor liefde, „philos”, en het Engelse „scrip” dat staat voor het recht van eigendom.

Voorbeeld van een vliegtuig aandeel.

De geschiedenis van waardepapieren

De oudste waardepapieren waren mogelijk de schuldpapieren die eeuwen geleden door verschillende Europese steden werden uitgegeven om hun oorlogen tegen de Spanjaarden te financieren.

Maar het oudste gedrukte aandeel dateert van 1602 en is van onze roemruchte Vereenigde Oost Indische Compagnie. De Heeren XVII trokken ter financiering van hun pionierende handelsexpedities naar de Oost risicodragend kapitaal. Volgens het van 20 maart 1602 daterende charter werd dat voor 10 jaar ter beschikking gesteld. Daarna kon ofwel het kapitaal worden teruggeëist ofwel het kon opnieuw worden geïnvesteerd. In 1622 werd de looptijd van 10 jaar vervangen door een onbepaalde. Zo werd een

VOC aandeel wereldwijd het eerste echte bewijs van deelgerechtigheid in een onderneming.

Overigens is de oudste, nog lopende, obligatie die van de polder Lekdijk Bovendams daterend van 1680. Hierop wordt nog steeds rente uitgekeerd!

Voorlopers in het ter beschikking stellen van risicodragend kapitaal als de Nederlanders zich in die tijd toonden, tegen het midden van de 19e eeuw gedroegen onze voorvaders zich overwegend risicomijdend. Onze grotere spoorwegen en bijvoorbeeld de Bathpolders moesten door vooral Engelse en Duitse investeerders gefinancierd worden. Zelf stopten wij liever ons geld in hoogrentende buitenlandse fondsen, zoals Russische staatsobligaties en in Amerikaanse spoorwegobligaties en goudgerande spoorwegaandelen. Men prefereerde dus een wat minder onzekere vaste investeringsvergoeding.

De zich sterk ontwikkelende industrialisatie in Europa en Verenigde Staten noodzaakte startende ondernemers hun familie, kennissen en anderen in hun netwerk ervan te overtuigen gelden in hun start-ups te stoppen. Deze particuliere bedrijven werden toen veelal opgezet als naamloze vennootschappen op aandelen.

Dat betrof niet louter hout- of metaalfabrieken en dergelijke, maar ook gas-, water- en electriciteitsbedrijven waaraan door de overheden concessies werden verleend. De ontwikkeling van private utiliteitsbedrijven vond ook in Nederland plaats.

Echter, succesvolle nutsondernemingen werden veelal aan het einde van de looptijd van de concessie door de plaatselijke overheden „ingepikt” en voortgezet als gemeentelijke bedrijven.

Een vergelijkbare ontwikkeling vond plaats met spoor- en tramwegen, zo documenteren oude effecten. Ieder dorp z'n eigen burgemeester, notaris, dokter maar ook z'n eigen vervoersmaatschappij.

In dezelfde periode werden voor de financiering van hun spoorwegen en industrialisatie door het keizerlijk China en tsaristisch Rusland op grote schaal internationaal leningen opgenomen.

De geboorte van scripofilie

Begin 70-er jaren van de vorige eeuw publiceerden twee bankiers uit Frankfurt (Ulrich Drumm en Alfons Henseler) catalogi van deze Chinese en Russische oude effecten, eigenlijk als mogelijke aanzet tot alternatieve investeringen door een klein groepje bankiers en commissionairs.

Die twee catalogi, welke nu gelden als standaard referentiewerken, wekten meteen enorme belangstelling, zowel binnen Duitsland als internationaal. Ze waren de aftrap van het ontstaan van een geheel nieuwe verzamelhobby welke inmiddels wereldwijd honderdduizenden enthousiaste verzamelaars telt.

De hoeveelheid oude effecten is eindig. Sinds een jaar of 30 worden geen papieren stukken meer uitgegeven maar gebeurt dit giraal door inschrijvingen in een register. Er

komen dus geen nieuwe papieren effecten bij en hun aantal kan alleen maar afnemen. Ze belanden per ongeluk of door onwetendheid bij het oud papier of gaan in vlammen op. Hoe minder er van zijn des te interessanter zijn ze voor verzamelaars.

Scripofilie kan worden uitgebreid door niet alleen de oude effecten te verzamelen, maar ook andere documenten van de betreffende bedrijven, zoals oude brieven, rekeningen, foto's, landkaarten, gedenkboeken, penningen, stempels, etc.

Voorbeeld van een Chinees spoorweg aandeel.

Verzamelen = investeren?

Het merendeel van de verzamelaars gaat er niet van uit dat hun verzameling sterk in waarde toe zal nemen en ze dus eigenlijk aan't investeren zouden zijn. Maar het is heel goed mogelijk dat waardevermeerdering optreedt, niet alleen door schaarser worden door verlies of vernietiging maar ook door het toenemen van de verzamelaargemeenschap.

Type effecten

In wezen zijn er twee type effecten, namelijk aandelen en obligaties/leningen en afgeleiden daarvan. Binnen beide typen bestaat er een grote verscheidenheid.

Aandelen

dat wil zeggen bewijzen van risicodragend partieel eigendom in het kapitaal van een naamloze of commanditaire vennootschap, waarvan de dividend-bewijzen recht geven op een deel van de winst, als daar tenminste sprake van is. Aandelen hebben bijna altijd een onbeperkte looptijd.

Vormen van aandelen zijn: (cumulatief) preferent, prioriteits- of winstdelende aandelen, oprichtersbewijzen en -aandelen of bewijzen van oprichtersrecht, bewijzen van deelgerechtigdheid, certificaten, claims of bewijzen van voorkeur, receptissen, opties, scrips, (extra)dividendbewijzen, talons, bewijzen van aandeel in een geldlening, als blankette, proefdruk of specimen.

Voorbeeld van een Inkomst obligatie.

Obligaties/leeningen

dat wil zeggen schuldbekentenissen van staten, provincies, steden, openbare lichamen, internationale organisaties of van bedrijven, meestal tegen een vaste vergoeding van rente op de geleende gelden, en met bijna altijd een bepaalde looptijd.

Voorbeelden van deze effecten zijn: obligaties, prioriteitsobligaties, winstdelende of converteerbare obligaties, inkomsten of goud obligaties, (niet) rentegevende premieleningen, schuldbekentenissen, pandbrieven, tontines.

Hoe kunnen vroeger uitgegeven effecten nu waardeloos zijn?

Dat kan om verschillende redenen zijn gebeurd, zoals:

- door annulering na terugbetaling.
- door verjaring, door te vergeten de terugbetaling op te eisen.
- door beëindiging van de onderneming.
- door verandering van naam, waardoor aandeelhouders nieuwe effecten ontvangen.
- door het niet uitoefenen van een recht op de vervaldatum, zoals bij opties.
- door faillissement, liquidatie of nationalisering zonder vergoeding.
- door dematerialisatie: de laatste 30 jaar zijn veel landen overgestapt op girale effecten. Door de fysieke stukken niet tijdig ter omwisseling aan te bieden worden effecten waardeloos.
- internationale crises: Rusland in 1917, het failliet van Duitsland/Oostenrijks-Hongaarse keizerrijk/Ottomaanse Rijk na de eerste wereldoorlog, de betalingsstop van Roemenië in de jaren '20, China in de jaren '30, en van Duitsland in 1945.

Voorbeeld van een SPECIMEN uit het de Bussy archief.

Wat zijn deze oude papieren waard?

Waarde is een relatief begrip. De effecten die verzameld worden hebben geen enkele intrinsieke waarde meer. Het zijn slechts stukken papier waaraan alleen verzamelaars van effecten een bepaalde waarde toekennen. Het verlangen van een verzamelaar om iets te bezitten, is de belangrijkste factor die de prijs van het effect bepaalt. Maar in hun overweging wat voor hen het stuk waard is speelt (een combinatie van) onderstaande factoren een rol. Hoe positiever de factoren worden beoordeeld des te hoger is de waarde voor een verzamelaar.

In puur alfabetische volgorde treft u hieronder een opsomming van die factoren.

Bekendheid onderneming

Hoewel we bij het verzamelen veelal bedrijven tegenkomen die slechts kort bestaan hebben, zijn er ook effecten van succesvolle bedrijven bij verzamelaars bekend. Effecten kunnen immers ook waardeloos worden als de betrokken onderneming haar statuten wijzigt waardoor inwisseling van effecten nodig was. Deze succesvolle ondernemingen zijn bekender en daarom meer gewild bij de verzamelaars (bijvoorbeeld effecten van Philips of voorlopers van Royal Dutch Shell). Sommige ondernemingen hebben een internationale aantrekkingskracht vanwege hun fascinerende geschiedenis. Een goed voorbeeld hiervan zijn de effecten welke zijn uitgegeven t.b.v. de financiering van het Panamakanaal. Deze effecten worden dan ook wereldwijd verzameld.

Handtekening John. D. Rockefeller.

Beroemde handtekeningen

Vooral op oude Amerikaanse stukken staan vaak de handtekeningen van later zeer bekend geworden ondernemers, zoals die van Thomas Edison, William en James Fargo, Henry Wells, Cornelius Vanderbilt, Collis P. Huntington, John D. Rockefeller, William Rockefeller, J. Pierpont Morgan.

Er zijn niet zo heel veel Nederlandse effecten waarop de handtekening van bekende Nederlandse industriëlen prijkt. Vermoedelijk komt dat omdat vele van hun bedrijven in enigerlei vorm nog steeds bestaan: Stork (Charles Stork), SHV (Frits Fentener van Vlissingen), Philips (Gerard en Anton), Royal Dutch Shell (Henri Deterding), KLM (Plesman), etc.

Decoratief (grafisch en/of kleur)

Sommige effecten zijn zeer decoratief, veelkleurig en laten door middel van gravures zien waar de onderneming zich mee bezig hield. Het mooiste ter wereld is dat van de Stad Brugge.

Ook kunststromingen zijn op oude effecten terug te vinden namelijk in de randen van de stukken (Jugendstil, Art Deco en Art Nouveau). Deze effecten zijn international zeer gewild.

Nederlandse effecten zijn over het algemeen niet geïllustreerd. Ze zijn zelfs saai te noemen in vergelijking met die uitgegeven in ander landen. Onze zuinige volksaard zal daar wel debet aan zijn.

Drukker

Vermelding/bekendheid van de drukker kan een (bescheiden) rol spelen bij de bepaling van de waarde.

Historische betekenis

Wat deed het bedrijf, welk product maakte het? Was het de eerste locomotief, auto, vliegtuig, etc. In welke tijd werd het product gelanceerd/gemaakt: d.w.z. gedurende een oorlog, depressie, industriële revolutie?

Kwaliteit of conditie

Voor verzamelaars is de kwaliteit van oude effecten zeer belangrijk.

Uncirculated

ziet er als nieuw uit, geen markeringen of vouwen, geen nietjes, duidelijke handtekening(en), geen vlekken.

Extra Fine

praktisch in nieuwstaat, geen enkele vouw.

Very Fine

lichte gebruikssporen, een enkele vouw.

Fine

meerdere vouwen, duidelijke gebruikssporen, lichte verkleuringen, kleine ezelsortjes.

W

waardeloos door te veel beschadigingen (waardeloos dus zelfs voor de verzamelaar!).

Toch wordt er in de scripofilie in het algemeen met betrekking tot de kwaliteit niet zo streng geëvalueerd als bij munten en postzegels.

Oudheid en historische waarde

Vooraf effecten van de periode 1600-1850 zijn vaak uniek en zouden niet misstaan in een museum. Vaak hebben deze effecten een grotere historische waarde. Denk daarbij aan de plantageleningen van Suriname of schuldpapieren voor het droogleggen van polders of de aanleg van wegen.

Nog steeds is het verzamelen van Chinese obligaties razend populair. Door de combinatie van kleurrijke Chinese kalligrafie met Westerse druk en ontwerp zijn deze leningen ook eigenlijk de allermooiste stukken. De tekst is meestal Engels en Chinees. Er staan vaak afbeeldingen van treinen, boten, pagodes, tuinen of landschappen op en de randen zijn veelal rijk versierd. De zeer hoge kwaliteit van ontwerp, uitvoering en detail was niet alleen bedoeld om buitenlandse investeerders te imponeren, maar ook om het vervalsen te bemoeilijken.

Voor de financiering van de aanleg van spoorwegen aan het eind van de 19e/begin 20e eeuw was Rusland aangewezen op buitenlandse kapitaalverschaffers. Om die daartoe over te halen moest de Russische regering zelfs de rentebetalingen garanderen. Reusachtige bedragen werden in het Westen opgehaald. Nu worden die stukken als „behang” voor bijvoorbeeld een studeerkamer te koop worden aangeboden.

Oplage

Het spreekt voor zich dat een effecten uitgegeven in een kleine oplagen interessanter zijn voor de verzamelaar dan die met grote aantallen uitgegeven. Toch wil de grootte van de oplage niet alles zeggen. Er zijn ondernemingen waarvan duizenden effecten uitgegeven zijn en toch zien we daarvan slechts sporadisch een stuk op de markt komen. Zo kan omgekeerd een onderneming maar 150 aandelen hebben uitgegeven die wel allemaal bij verzamelaars te vinden zijn. Het gaat er om hoeveel stukken er nog in omloop zijn of in verzamelaarskringen bekend zijn.

Op naam of aan toonder

In het algemeen zijn stukken op naam interessanter dan toonderstukken, helemaal als ze zijn uitgegeven aan (de familie van) de oprichter.

Populariteit van bijvoorbeeld een sector

Er zijn verschillende verzamelgebieden die internationaal zeer populair bij verzamelaars zijn. Amerikaanse spoorwegen zijn hier een goed voorbeelden van. Meer vraag levert, vooral bij een kleine oplage, hogere prijzen op. Toch is er van sommige Amerikaanse spoorwegeffecten bekend dat er zich duizenden onder verzamelaars bevinden. Naar Nederlandse effecten is internationaal nog weinig vraag en ook het aantal verzamelaars in Nederland is nog zeer beperkt.

Soort stukken

Blankettes en specimens zijn veel minder waardevol dan de uitgegeven stukken.

Stempels

Stukken voorzien van belastingstempels (gestempeld of gepreegd), corporate seals/logos of met afstempeling vinden verzamelaars aantrekkelijk.

Toegankelijkheid van de markt

Tot voor kort waren scripofielen aangewezen op bescheiden, weinig overzichtelijke lokale markten van verzamelaars en professionele handelaren. Het internet heeft deze nog jonge hobby in rap tempo letterlijk geglobaliseerd.

Het is duidelijk dat het bepalen van de waarde van oude effecten zeker geen rocket science is. Vaak is uiteindelijk bepalend de portemonnaie van de verzamelaar op moment dat een aankoopmogelijkheid zich, meestal totaal onverwacht, voordoet.

De wereld van scripofilie

In bijna alle Westerse landen zijn inmiddels verenigingen van verzamelaars opgericht die regelmatig ruilbeurzen voor hun leden organiseren. Daarnaast zijn er vele professionele partijen die in waardepapieren handelen. Deze laatste richten zich merendeels op verzamelaars maar er zijn er ook die oude effecten als relatiegeschenk ingelijst aanbieden.

In vorige jaren waren er in Nederland veilingen voor alléén oude effecten, maar eigenlijk vaker in combinatie met munten, bankbiljetten en postzegels. Tegenwoordig worden waardepapieren in Nederland bijna uitsluitend nog via internet geveild. Internationale (internet)veilingen zijn voornamelijk te vinden in Duitsland, de Verenigde Staten, Groot Brittannië, Zwitserland en België. Het aanbod Nederlandse effecten op deze veilingen is helaas beperkt.

Het is ook mogelijk zelf op zoek te gaan naar oude effecten door er in je omgeving over te praten, door het zoeken bij kleine antiquairs en veilinghuizen, rommelmarkten en algemene verzamelbeurzen. Of speur op de zolder van je (groot)ouders.

De Vereniging van Verzamelaars van Oude Fondsen

De V.V.O.F. werd in 1979 opgericht en telt momenteel al zo'n 180 leden. Zij organiseert verschillende activiteiten, zoals 4 keer per jaar een ruilbeurs (altijd op een zaterdag in Duivendrecht) waarop leden hun „dubbelen” kunnen verkopen of ruilen, of ze kopen nog in hun verzameling ontbrekende stukken. Op elke ruilbeurs wordt er ook een veiling gehouden van door leden en niet-leden ingebrachte stukken. De vereniging geeft 5 keer per jaar haar „Mededelingenblad” uit waarin de geschiedenis van één of meerdere bedrijven wordt gegeven en altijd een aandeel wordt beschreven ten behoeve van de zich ontwikkelende catalogus van Nederlandsche oude effecten. Ook wordt er via het Mededelingenblad 4 keer per jaar een schriftelijke veiling gehouden. Tot slot stelt de vereniging haar leden in staat te participeren in de jaarlijkse verzamelbeurs in de Veemarkthallen van Utrecht.

VERENIGING VAN VERZAMELAARS VAN OUDE FONDSEN

De VVOF een landelijke vereniging van verzamelaars van waardepapieren is in 1978 opgericht door een groep (ex-)beurshandelaren die de opkomst van het effecten verzamelen in het buitenland zag ontstaan en de vernietiging van effecten wilden tegengaan.

De vereniging organiseert 4 x per jaar een verzamelaars bijeenkomst (te Duivendrecht) waar geruild, gekocht of verkocht kan worden. Op deze dagen wordt ook een kleine veiling gehouden.

Vijf keer per jaar verschijnt er een clubblad, waarin 4 maal een veiling via schriftelijke biedingen.

Elisabeth Wolffstraat 57-III

1053 TS AMSTERDAM

www.vvof.nl

COPYRIGHT 2010 Vereniging van Verzamelaars van Oude Fondsen, alle rechten voorbehouden. Niets uit dit artikel, inclusief begeleidende illustraties, kan of mag gereproduceerd worden zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechtelijke houder.